

УДК 373.21(73)+373.21(71)

РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ДИТЯЧОМУ САДКУ В УКРАЇНСЬКІЙ ДІАСПОРІ США ТА КАНАДИ

Рудницька-Юрійчук І.Р.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті автор розглядає особливості релігійного виховання дітей дошкільного віку в українській діаспорі США та Канади. Даний напрямок виховання є дуже важливим, оскільки допомагає батькам відчутти переваги надання своїм дітям освіти і виховання в українських національних традиціях. Основна мета релігійного виховання дітей дошкільного віку в українській діаспорі США та Канади є посилення їх любові до Бога, консолідація елементарних знань про духовне життя українців, їх залучення до щоденної релігійної практики.

Ключові слова: українське національне виховання, релігійне виховання, діаспора, діти дошкільного віку, українське дошкільня в діаспорі.

*Все минає, але любов після всього зостається.
Все минає, але не Бог і не любов.
(Г. Сковорода)*

Постановка проблеми. Українські вихователі в діаспорі США та Канади глибоко переконані, що моральне і релігійно-духовне виховання полягає у поступовому розкриванні й удосконаленні в дітях тих якостей, що дають людині можливість досягати цілей, поставлених їй Богом.

Особливу увагу варто звернути на виховання дітей раннього та дошкільного віку, адже саме з цього віку (3-6-й рік життя) в дошкільних дитячих закладах (світличках, класах передшкільля), які виникли в основному при церквах та початкових україномовних школах, велася цілеспрямована робота з національного, розумового, релігійного виховання підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про незаперечність того факту, що дитячий садок першим, після родини, породжує почуття приналежності до українського середовища і дає початок релігійному та національному вихованню. Саме у дошкільному віці пробуджуються релігійні зацікавлення. Даної проблеми в різних аспектах торкалися українські і зарубіжні україністи Б. Ажнюк, Б. Білаш, І. Боднарчук, А. Горохович, О. Кисілевська, О. Клімишин, Ф. Кульчинський, Т. Михайленко, І. Руснак, І. Стражнікова, Я. Чумак, С. Ципівник та ін. Однак жоден із дослідників не розглядав релігійне виховання українських дітей дошкільного віку як один із напрямків виховання в національному дитячому дошкільному закладі в умовах діаспори.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. «Релігія – важливий чинник психічного росту дитини» – зазначає д-р Іван Голівинський [2]. Важко переоцінити роль релігії при утриманні душевної рівноваги. Незаперечним фактом є те, що релігійне виховання кладе тривкі основи під психічний розвиток людини. Такі поняття як нагорода за добро і кара за зло, прощення за провину мають велику психічну вартість. Поняття Бога, як справедливого батька, стоїть у прямому відношенні до почуття послуху і авторитету. Людина, підпорядкована моральному авторитетові, легше перенесе життєві збурення і не зламається

психічно. Марія Пастернакова стверджує, що релігійність – це один із дитячих «інстинктів», і це цілком природно, коли з людської сутності самочинно виростає прагнення пізнати Бога. «Цей релігійний інстинкт слід розвивати у тривкій релігійній почування, даючи дітям у приступній формі поняття про Бога». «Почуття Божої все- і всюдиприсутності в дитини глибоке і природне... дитина надзвичайно здібна зануритись в Божі правила через свою простоту і щирість» [13].

Мета статті – проаналізувати релігійне виховання дітей дошкільного віку в українській діаспорі США та Канади як один із основних напрямків виховання.

Виклад основного матеріалу. На всіх етапах розвитку суспільства мораль є важливим регулятором людської поведінки, людських відносин, а моральність (моральна практика) – одним із критеріїв оцінки чеснот людини; зміст морального виховання підпорядкований вічним земним цінностям. Людська доброта, щирість, милосердя, взаємодопомога, почуття обов'язку, емпатія, турбота про близьких – завжди були пріоритетом українського народу. Найперші зернини доброти засіваються, звичайно, у сім'ї, завдання педагога дошкільля полягає у тому, щоб зростити такі цінні моральні пагони, підтримати і продовжувати плекати їх. Педагог дошкільля – організатор соціального досвіду дитини; складаючи програму навчально-виховного процесу у садочку, він повинен пильно слідкувати за тим, щоб весь подаваний навчально-виховний матеріал був пронизаний моральністю та духовністю. «Не сміє дитина бачити нічого жорстокого, кровожадного з духом мести...» [8].

Педагоги українського дошкільля в США та Канаді переконані в тому, що моральне і релігійне виховання обов'язково повинні знайти своє місце у програмі національного українського садочка. Роль «садівнички» (виховательки дит. садка – авт.) полягає у глибокій пошані та розбудженні дитячих почувань у тому напрямку. Глибокі християнські чесноти і засади глибоко вкорінюються в душі ще у дитинстві та залишаються там на все життя [10]. Вихователі в українській діаспорі роблять великий акцент на духовному розвитку дитини дошкільного віку, вважаючи його одним із «...найголовніших завдань садочка, що з малень-

кої дитини робить людину, що виловлює усі її здібності, що дає дитині почуття впевненості, рівності, відваги і віри у свої сили...» [7].

Духовний розвиток дитини-дошкільника в українській світлиці реалізується через релігійне і національне виховання, тому відповідно до мети і завдань дошкільної програми українознавчого виховання в українській діаспорі включає два основні напрямки: релігійний і національний. Варто зазначити, що в програмах виховання дітей в українських дитячих садках передбачено та широко використовуються відвідини домів для літніх, церков, історичних та культурних осередків, а також інші поїздки і прогулянки.

Поступово треба плекати в дитини і розбуджувати почуття альтруїзму, вірності, доброти, шляхетності, любові до ближнього, пошани до життя і його проявів. Треба розвивати почуття вдячності – адже щодня є нагода чимось тішитися, радуватися [9].

Марія Пастернакова переконує, що усі засоби, якими педагоги користуються у вихованні підростаючого покоління і які спрямовані до однієї мети – виховати повноцінну людину, корінням своїм глибоко вросли в релігійні почування і віру у Всевишнього. Такі почування властиві дитині, вони живуть у ній і самостійно шукають Бога, хочуть його пізнати, любити. Тому малі діти так часто домагаються відповіді на хвилюючі їх питання, приміром: «хто зробив небо, сонце, квіти»? і все те, що не зроблене людською рукою. Саме такого роду питання створюють прекрасну нагоду дати дітям у доступній формі поняття про Бога, творця всесвіту, найкращого батька всіх людей [12]. Педагоги української діаспори наголошують на тому беззаперечному факті, що дитина дошкільного віку ще не може сприймати релігію абстрактно, адже ніхто не буде говорити з дітьми про релігійні догми. На думку українських виховників, дітей варто познайомити, у першу чергу, із залежністю людини від її Творця, що у всьому нагадує зрозумілу навіть дитині її залежність від батьків [3].

Рідна мати – найближча, найрідніша та найвпливовіша постать для дитини, маля першу свою любов віддає матері. Вона першою плаче найважливіші людські морально-духовні чесноти, одним із найважливіших серед яких для дітей дошкільного віку є суто релігійні – почитання Божої Матері. Педагоги українського дошкільня в діаспорі рекомендують як у найпростіший спосіб переконливо навчити, що в кожного з нас і в кожній дитини є дві матері: одна вдома, що опікується дитиною щодня, а друга – в небі Марія, – мати нас усіх, вона любить нас усіх, допомагає нам усім, тому всі ми браття. Молитва до Божої Матері, прикрашання її престоліків, перепошуння за промахи – це все плекатиме з надприродного боку чесноту любові у дитини. Музичка Іван припускає, що з практичного боку дуже було б добре, щоб у кожному садку в одній з кімнат був маленький престолік Божої Матері із лампадкою, перед яким діти часто молились би, прикрашали його тощо. «Культ Божої Матері, затяммо це, в часі виховання дитини – це могутній і благословенний засіб християнства для плекання любові в дітей і вихованців» [8]. Особа Ісуса Христа – центр християнського вихо-

вання – для дітей стане всепритягаючою, якщо ознайомити вихованців із історією Його народження, прочитати про дитинство і дитячий вік Спасителя. Дані історії та легенди переповнені навчального морально-релігійного матеріалу для ілюстрації тієї великої божественної любові.

До розвитку і закріплення релігійних почувань дитини спричиняються світлі переживання, яких зазнає дитина у релігійних, для неї доступних практиках, таких як щоденна молитва, відвідування церкви, слухання коротких богослужбових оповідань тощо. Однак в найбільшій мірі захоплюють малу дитину релігійні обряди, в яких вона сама бере активну участь – коляда, свячення верби і пасок, яблук на Спаса, участь у Водохрещі і т.ін. «Хто бачив отих 4-7 літніх дітей у дитячому садку, як вони власноручно приготували свої пасочки, як самі фарбували крашанки і з ніжністю, можна б сказати – з побожністю вкладали їх у свої кошечки та ще й зеленцем і пролісками завітчали, хто в часі відправи бачив їх обличчя і чув їх воскресну пісню, той повірив, що оці хвилини глибоко записались у дитячі душі і вже на заранні тісно зі собою пов'язали релігійні і національні почування» [13]. Виховники українських дітей в діаспорі США та Канади дослухалися до поради священнослужителів, які рекомендували практикувати релігійне виховання дітей від наймолодшого віку і підтримувати такий напрямок у вихованні якомога довше. Оскільки українські школи з класами передшкільля в діаспорі часто розміщувались у приміщенні парафіяльних церков, дітей активно залучали до слухання служби. До українських шкіл, до складу яких входили і класи передшкільля, і які мали окреме приміщення, запрошували духовного наставника, щоб той допомагав та сприяв таким чином релігійному вихованню найменших: проводив з дітьми катехитичні науки, відправляв для них окрему недільну Богослужбу, зорганізував дитячий церковний хор – і цим поклав би тривку основу під вирощування релігійно-моральних почувань, цінних рис характеру. Більше того, усвідомлюючи значимість релігійного виховання для утримання українських дітей «при народі», українське духовенство надавало повноваження окремому духовнику, який би відвідував українську шкільну дітвору в державних школах країни перебування. «Отець Д. Лопатинський і другі священники розуміли, що вже в дошкільному віці пора класити основи під релігійне виховання. Та не самими формальними виявами, не сухим поучуванням і наказами, бо вони або змеханізують дитину у виконванні релігійних практик, або її знеохотять до них. Вони у своїй праці з дітьми використали наші прекрасні релігійні обряди, що своїм змістом і оформленням дають навіть малій дитині тривку духові і фізичні переживання. Свячення лози у Вербну Неділю, кладення квітів на могилках у Зелені Свята, свячення яблук на Спаса і т.д. дає нагоду включити дітвору в активну участь у ці святкування. Дуже важливим виховним чинником є відзначення її серйозного становища в них, бо діти люблять, коли їх співпрацюючі дослужили з признанням оцінюють» [13].

Навчальна релігійна програма передбачає ознайомлення дітей з повсякденною практикою

духовного життя, елементарними знаннями про Бога, зв'язок людини з Богом, окремими елементами релігійних обрядів. Педагоги української діаспори рекомендують розповідати дітям легенди, оповідання та казки на релігійну тематику у відповідності із християнським народним календарем, враховуючи пору року. Наприклад, загальні відомості про знак хреста, основні молитви подають дітям на початку навчального року у вересні – листопаді (перший квартал). У другому кварталі (грудень-лютий) вихователі пропонують розповідати дошкільникам про свято Святого Миколая, Різдва Христового, про свято Водохреща та особливості його святкування. У цьому ж навчальному кварталі практикується вивчення народних календарно-обрядових пісень відповідно до народного календаря: щедрівки, колядки різної складності в залежності від віку дітей. Навчальний план третього кварталу (березень-травень) передбачає закріплення та повторення набутих знань, беручи до уваги, що це весняний період, діти розучують гагілки та веснянки, пісні і забави, педагоги разом із вихованцями читають легенди й оповідання про страсті Христові, про свято Хрестового Воскресіння [11].

Вихователі українського дошкільця широко практикують навчання своїх вихованців молитві, переконуючи, що молитва займає високе місце у плеканні в дітей найвищого духовного почуття – любові. Хоч у такому ранньому віці дошкільники мало ще розуміють суть молитви, і не раз її зміст для них не є зрозумілий, проте дитина свідомо потребує молитви. «Виховник повинен підставити завжди ціль тієї розмови із Господом Богом, найскоріше просьбу: такими будуть молитви за батьків і їх здоров'я, молитви за хворих дітей». Якщо з ранніх років привчити дитину до молитви, «часто прийдеться нам здивуватись, як діти самочинно вимагатимуть молитви за якусь потребу» [13]. Педагоги-вихователі рекомендують поєднувати та підкріплювати молитву в садочку приходом до церкви, щоб там помолитись спільно з іншими прихожанами. Таким чином діти відчуватимуть, що вони є в контакті з тими, хто потребує допомоги, вони знатимуть, що допомагають їм молитвою. Релігійні почування, якими просякнута психіка дитини, породжують вже у ранньому віці потребу молитви, яку дитина не раз сама собі складає [8]. Вона дякує Бозі за погоду, просить здоров'я для себе, батьків, знайомих.

Вихователі дітей дошкільного віку, реалізуючи релігійний напрямок виховання, включають

у свій план роботи умілий вибір молитов, якими будуть вихованці починати і закінчувати заняття в садочку, беручи до уваги вік дитини, пору року, пов'язаність із тематикою навчання. Щодня діти, перед початком своїх занять у Світлиці, звертаються в молитві до Божої Матері і просять кращої долі для себе, своєї родини і свого народу. Вихователі кладуть собі за мету у приступній формі пояснювати дітям під час бесіди чи читання казки значення деяких релігійних свят чи практик. Таку тему можна застосовувати в практичних заняттях, наприклад, у час Різдва-них свят зробити вертеп чи драматизацію-інсценізацію «Народження Ісусака» [10].

Коли ж мова стосується літератури із тематикою любові, то варто б згадати твір геніального італійського письменника Едмондо де Амічіса «Серце». Це зразок твору, що виховує у дітей любов до ближнього, любов до виховників, любов до батьків і батьківщини. Цей твір призначений для дітей шкільного віку, але вихователі українського дошкільця в діаспорі США та Канади практикували його у своїй роботі, переконуючи, що багато з нього можна взяти для бесід із дітьми дошкільного віку [8].

Всі ці засоби є доступні кожній провідниці дитячого садка, їх краще та ефективніше зможе передати малим дітям сам педагог-вихователь, ніж священник. Це не є формальне навчання катехізису чи релігії, на що потрібний окремий дозвіл для світських людей від церковних властей. Виховники вживали згадані засоби, як метод прищеплення в дитячому серці християнської чесноти любові, переконуючи, що без неї з вихованців не виростуть ані добрі члени українських родин, і тим паче ніяк без неї не будуть вони добрими членами великої сім'ї в Хресті [8].

Висновки і пропозиції. Отже, релігійне виховання дітей доцільно цілеспрямовано проводити у дошкільному віці, продовжуючи роботу, розпочату батьками в рідному домі. В українській діаспорі США та Канади педагоги висунули морально-духовне, релігійне виховання як одне із найважливіших завдань, напрямків виховання. Головною метою релігійного виховання українських дітей в національному дитячому садку США та Канади є зміцнення їх любові до Бога, закріплення елементарних знань про духовне життя українців, залучення їх до щоденної релігійної практики. Духовний, релігійний розвиток дитини дошкільного віку в українській світлиці реалізується в основному через національне виховання.

Список літератури:

1. Богачевська А. На виховні теми. Релігійне виховання у передшкільлі / Анна Богачевська // Наше життя. – 1967. – № 1.
2. Головінський І. Роля дитячого садка як виховного чинника / Іван Головінський // Збірник доповідів на сесії для справ дошкільця. – Торонто, 1965.
3. Горохович А. Батьки і діти / Антоніна Горохович. – Вінніпег, Торонто, 1965.
4. Горохович А. Плекаймо в дитині і розум, і душу / Антоніна Горохович. – вид-во «БЕСКИД». – Дрогобич. – 1992.
5. Збірник матеріалів Курсу Працівників Дошкільця. Виховна комісія СУА. Зошит 1. – Нью-Йорк-Філадельфія, 1966. – 91 с.
6. Кульчинський Ф. Про релігійно-моральне виховання дітей / Филімон Кульчинський // Промінь. – 1961. – № 3-4.
7. Мончак Б. Вимоги програм садків. Збірник доповідів на сесії для справ українського дошкільця / Богдана Мончак. – Торонто, 1965. – 92 с.
8. Музичка М. Дві християнські чесноти до вціплення нашим найменшим / М. Музичка. – С. 6-8.

9. Нарис програми для передшкілля при кафедрі святого Йосафата у Торонті / Іванна Лещин. – Торонто, 1980. – 18 с.
10. Ощудляк О. Наші світлички. Співпраця батьків / О. Ощудляк // Наше життя. – 1970. – № 9.
11. Пастернакова М. Діти на роздоріжжі / Марія Пастернакова // Наше життя. – 1953. – № 4.
12. Пастернакова М. Зайняття в дитячому садку (Методичні вказівки) / Марія Пастернакова. – Об'єднання українських педагогів Канади – Торонто, 1959. – 80 с.
13. Чумак Я. Релігійне виховання / Ярослав Чумак // Українське дошкілля. Збірник виховних матеріалів для українських родин і дитячих садків. – Торонто: Українське видавництво «Добра книжка», 1979. – 472 с.

Рудницька-Юрійчук І.Р.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

РЕЛИГИОЗНОЕ ВОСПИТАНИЕ КАК ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ ВОСПИТАНИЯ В УКРАИНСКОМ ДЕТСКОМ САДУ В УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЕ США И КАНАДЫ

Аннотация

В статье автор рассматривает особенности религиозного воспитания детей дошкольного возраста в украинской диаспоре США и Канады. Данное направление воспитания является очень важным, поскольку помогает родителям почувствовать преимущества предоставления своим детям образования и воспитания в украинских национальных традициях. Основной целью религиозного воспитания детей дошкольного возраста в украинской диаспоре США и Канады является усиление их любви к Богу, консолидация элементарных знаний о духовной жизни украинцев, их привлечение к ежедневной религиозной практике.

Ключевые слова: украинское национальное воспитание, религиозное воспитание, диаспора, дети дошкольного возраста, украинское дошколье в диаспоре.

Rudnytska-Yuriychuk I.R.

Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University

RELIGIOUS EDUCATION AS ONE OF MAIN COURSERS OF UPBRINGING IN THE UKRAINIAN NURSERY SCHOOL IN THE UKRAINIAN DIASPORA OF THE USA AND CANADA

Summary

In the article the author examines peculiarities of the religious upbringing of the pre-school children in the Ukrainian diaspora of the USA and Canada which is highly important because it helps the parents to feel the advantage of providing their children with the education and upbringing according to Ukrainian national traditions. The principal aim of the religious upbringing of the pre-school children in the Ukrainian diaspora of the USA and Canada is strengthening of their love to God, consolidation of the elementary knowledge about the spiritual life of the Ukrainians, their attraction towards the daily religious practice.

Keywords: Ukrainian national education, religious education, diaspora, children of pre-school age, ukrainian pre-school in diaspora.